

מילואים הלכות תענית סימן תקסח המשך מעמוד קודם

לאומרו. והעורך השלחן (סי' רפא סי' ז) כתב שהנהגים לאומרו כל שבת לא חששו למג"א הנ"ל.

ובענין המנהג שנהגו לשיר בשמחת תורה זמירות והאמונה, כתב בהגהות המרים בנעט (על השריע סי' תרטט, מודפס בסוף חידושי למסכת ברכות) שלדעת המגן אברהם אין לאומרו. אכן, כמעשה רב לגרי"א (אות רלג) כתב שהגרי"א הג' לאומרו ברינה וקול זמרה בשמחת תורה, וביאר בזה הגרי"מ גרוס (פסקים ותשובות אלול תשרי, סי' טו) שמה שאין לאומרו בציבור הוא דוקא בשמחת תורת תפילה בציבור, ומחמת שבחיו העמוקים, ולכן רק ביום מפור מותר, כיון שאנו אנוחו בתורת מלאכים, אבל כשאנו אומרו בתורת תפילה בציבור, מותר, ולכן בשמחת תורה שאין אומרים אותו בתורת תפילה אלא כשיר ושבח, מותר לאומרו.

(17) וראה שו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ב סי' קה) הלכות שלמה (תפלה פי"ז ארחות הלכה הע' 2).

ולענין מה שהציבור מפסיקים ביונה' באמירת י"ג מידות בעת קריאת התורה שבתענית ציבור, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תקס"ו סי' ג).

(15) ואם יש לו ניען שבו הוא רגיל ללמוד פסוקים אף שאינו קוראם בטעמי המקרא, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שרשאי לקרוא בו את הי"ג מידות, שגם באופן זה אינו נראה כמתפלל. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרטט סי' ו).

(16) ומה שנהגו לאומרו כל שבת בסדר פסוקי דמרה [למסח ספרד], כתב האשל אברהם (בוטשאטש, סי' רפא סי' א) שדוקא בדרך עראי אסור אבל בקביעות מותר לאומרו בציבור. וביאר בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' טו) שכיון שאומרים אותו כל שבת מעשה כחלק מהתפילה ומותר לאומרו, אבל כשאומרים אותו בדרך עראי, דהיינו דרך שיר ודביקות לא יאמרוהו בציבור, אלא רק ביום מפור, אך כתב שמימי עדיין צריך עיון. והוסיף, שבליקוטי מהרי"ח (סדר תפילת שבת) כתב שיש שאומרים אותו קודם י'הודו', שאו הוא בגדר תפילת יחיד שמתור

הלכות תענית סימן תקסח המשך מעמוד זה

שבו נמצא, כיון שהיתה לו חזקת חיים, ומספק יש לומר שמת בזמן המאוחר יותר [וראה שם שם כמת בבין השמשות היארצייט הוא ביום שלאחריו].

ומי שידוע לו רק את השנה שבה נפטר אביו, כתב בקיצור דברי סופרים (עמי' תשכ"ב סי' כח) שלפי דברי החכמת אדם, לכאורה יש לקבוע את היארצייט ביום האחרון של השנה, וכן דעת הגרי"ה קניבסקי (תורת המועדים סי' ז).

[משנ"ב סי' מג]

ביום מיתת אביו (48) וכו', פ' שלשה ימים לה'ש' (49).

(48) וכשבזמן פטירת המת נמצא האביל בארץ אחרת ששם התאריך באותו זמן הוא יום לפני או יום אחרי התאריך שבמקום הפטירה, כתבו הגרי"מ טוקציניצקי (גשר החיים ח"א סוף פ"ב) ובשו"ת חלקת יעקב (י"ד סי' רלג) שיש לשמור את היארצייט כפי התאריך שהיה או במקומו של הנפטר, וביאר החלקת יעקב שהוא משום שנהגו שהטעם העיקרי לשמירת יארצייט הוא לכפרה לנפטר ולא מחמת שהורע מולו של האביל, שהרי נתירשלו רבים בענין התענית ונזכרים בעיקר בלמוד משניות וקריש שהם תועלת לנפטר, ואכן מי שנהג להתענות ביום היארצייט, כתב (שם) ראוי שינהג יארצייט גם ביום השני, שהרי הוא חושש גם לטעם שבוים זה הורע המול שלו.

(49) ומי שיש לו יארצייט בחנוכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרפ"ד סי' ד) ד"ה ואם טעה) שלא יחשב לפי ימי החנוכה אלא לפי ימי החודש, שהרי לפעמים ראש חודש טבת הוא יום אחד ולפעמים שני ימים.

ולענין הדלקת נר יארצייט כשחל ביום טוב, כתב בביה"ל לעיל (סי' תק"ד סי' ד) ד"ה נר) שאם לא הדליק בערב יום טוב ידליקו בחדר שאוכל בו, כיון שיש בו משום חוספת אורה, ויותר טוב שידליקו בבית הכנסת, ובשעת הדחק יתכן שיש להתיר בכל אופן שהוא, משום שדאי כעין נר של מצוה לכבוד אבותיו.

ואם הל' היארצייט בשבת ונוכר בבין השמשות של ערב שבת שלא הדליק נר יארצייט, כתב לעיל (סי' רט"א סי' טו) שמתור לומר לנכרי להדליק נר בעבורו, שמאחר שהעולם נזכרים בו נחשב לצורך גדול.

(45) מדברי המג"א מבואר שגם כשנה שבה יהיה חשון מעובר יארצייט היארצייט בכ"ט בחשון, כפי שנקבע בשנה הראשונה, אמנם המטה אפרים (י"ד קדיש יתום שער ג סי' א) אלף למטה סי' ז) פסק בדבריו, וכתב שאף שאין לוח מדברי המג"א, מימי ראוי להחמיר על עצמו לנהוג גם ביום ל' חשון ואם אין שם אבילים אחרים.

(46) אמנם לענין בר מצוה, כתב לעיל (סי' נה סי' מה) שמי שנוהג בל' חשון ובשנה שבה נהיה בר מצוה חודש חשון הוא חסר, אינו נעשה בר מצוה עד א' סליה, שאז כבר עברו י"ג שנים שלמות.

[שעה"צ סי' ק לח]

מוקמינן סג"ס על סג"ס וצוקינן מי סג"ס (47).

(47) ומטעם זה, אם ידוע באיזה חודש נפטר אבל לא ידוע באיזה יום, כתב החכמת אדם (כלל קע"א סי' א) שיקבע את היארצייט ביום האחרון של אותו חודש. וכן מי שנמצא מת ולא ידוע מתי נפטר, כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג סי' קנט אות א) שהיארצייט הוא ביום

הלכות תענית סימן תקע"א תקע"ב המשך מעמוד זה

[שעה"צ סי' ב]

דנהגין האיק"א פה פסקייתוספתא (4) וכו', שאין לוח מדברי השלחן ערוך (5).

(4) שכתבו פסקייתוספתא (תענית פ"א אות כו) שעבשיו כיון שאין אנו בארץ ישראל גם ציבור הריהו כיוחיד, ולכן נהגים להפסיק את התענית אם הזדמן להם ראש חודש או פורים, ומתענים במקום זה יום אחד.

(5) אמנם, במשנ"ב לעיל (סי' תיח סי' ד) העתיק את דברי המג"א שעבשיו דין הציבור כיון יחיד ומפסיקים בראש חודש ומשלימים ביום אחד.

[משנ"ב סי' ד]

אף אם התחילו מפסיקין (6).

(3) אמנם, לעיל (סי' תיח סי' ד) כתב שבאופן זה לא העלו על דעתם שתחול אחת התעניות בראש חודש, מתענים ומשלימים, כיון שלא רצו במכות לעקור דין ראש חודש. והוסיף בשעה"צ שם (סי' ה) שאף שכתב השערי תשובה (כ"א סי' ב) שבאופן זה מפסיקין מן הדין, מימי בריטבי"א (תענית ט, ב ד"ה אין גזרו) ובטור (סי' תיח) משמע להיפך.

הלכות תענית סימן תקעב תקעג תקעד

ביאורים ומוספים

לחשבון העונות, נמצא שרק מטעם חשיב שבת יש לצום, ואם כן במקום חולשה וכדו' רשאי להקל.

ומדברי המשני' משמע שחתן מתענה גם ביום שלמחרת יום הכיפורים [שהרי לא חילק בינו לבין שאר הימים]. ואין די במה שהתענה ביום כיפור, והוכיח מזה בשו"ת אגרות משה (ארי"ח סי' קסז) שכל שכן שחתן שיום חופתו בליל י"ב בטבת צריך להתענות ביום חופתו שהוא י"א בטבת, אף על פי שיום לפני כן כבר צם בתענית עשרה בטבת. מאידך, בשו"ת תורת מרדכי (ארי"ח סי' קד, מובא בספר הנשואין כהלכתם פ"ו הע' 106) כתב שאפשר להקל לחתן שלא יתענה למחרת יום כיפור, כיון שכבר נתכפר ביום הקודם, וגם משום שקשה להתענות יומיים ברציפות [בצירוף דעת הא"ר שאין מתענים בכל הימים שאין אומרים בהם תחנון], רק שיזרה לא להשחכר, וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תעניות פ"ג סי' א) שכשחלל יום החופה למחרת תענית ציבור, אין החתן מתענה ביום החופה, אלא סומך על כך שהתענית שהתענה עם הציבור עולה לו גם לשם התענית שלפני הנישואין, כמו שכתב השד"ח חמד (מערכת חתן וכלה אות ד ד"ה ומדברי הרבנים) שבמקום הצורך רשאי חתן להקדים את התענית קודם יום החופה, וכן יש לנהוג בדורותינו שירדה חולשה לעולם נראה הליכות שלמה שם (דבר הלכה אות כב) שרשאי להקדים התענית עד כמה ימים].

6) ואף בחוץ לארץ, כתב השלחן העזר (ח"ב עמ' טו) שמשמע מסתימת הפוסקים שהמנהג שחתן לא מתענה בכל אסרו חג [דלא כחכמת שלמה שכתב שחתן מתענה אפילו באסרו חג של שבועות, כיון שאנו בקיאים בקביעות החדשים, תמצא שאינו מכוון כנגד יום הקרבת הקרבנות, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' ה)].

6) ובטעם איסור תענית בט"ו בשבט, כתב המרדכי (ראש השנה פ"א אות תשא) שלא מצאנו תענית בראש השנה, וכן הוא גם דינו של ט"ו בשבט, כיון שנמנה במשנה ביחד עם ראש השנה.

[משני' סי' ח]

צ"ד ק"ץ שנייהם להקצות² וכדו' מו"ק לין ק"ק על צו"מ ק"ק³.

7) משמע מדבריו שגם תענית הכלה ביום חופתה היא מהמת הטעם של כפרת העונות, והעיר הא"י (בוטשאטש) שבחול' מובא שלחתן מתכפרים העונות, ולא מצאנו שגם לכלה מתכפרים, וכתב שגם כפרת החתן היא משום הקמת הבית לקיום מצות פריה ורבייה, ואם כן יתכן שגם לה יש סליחה משום שהיא כנסת אליו בעשיית המצוה. ובשו"ת להורות נתן (ח"י סי' צו) כתב טעם נוסף על פי דברי המהר"ל (גור אריה פ"ד השלח), שעד הנישואין היה האיש פלג גופא וכשנשוא אשה נהיה גוף שלם ונעשה כברייה חדשה, ולפיכך נמחלים עוונותיו, וטעם זה שייך גם באשה שנעשית גוף שלם וממילא גם בה שייך מחילה.

8) ומחילה זו, דעת הגרש"ז אויערבך (ישמח לב עמ' מז, קובץ מבקשי תורה חופה ונשואין ח"א עמ' מג) שהיא רק עם תשובה, שהרי אפילו יום הכיפורים שהוא זמן כפרה לכל, מ"מ אינו מכפר אלא עם התשובה. מאידך, דעת הגר"י פ"ש (אבן ישראל ח"י סי' לו אות ט) שהמחילה היא גם ללא תשובה, שהרי מקור הדברים הוא מעשיו שנשא את מחלת (ראה בראשית כ"ח ט), וכדאי שלא עשה עשיו תשובה, כמבואר בגמ' (מגילה י"א, א) שהיה רשע מתחילתו ועד סופו. [וראה דרך שיחה (עמ' תקעט) המשך בעמוד הבא

[משני' סי' ו]

אָפּלוּ בְּשֶׁבֶת⁶ יוֹם־טוֹב⁷.

6) ואף על פי שאינו חייב לאכול בשר בשבת, מ"מ כתב לעיל (סי' שמא סי' ב) שיש מצוה באכילתו, ולכן מי שנדר מאכילת בשר מתירין לו את דרו' בשבת, שהרי זה לצורך השבת, וראה מה שכתבנו שם, ובסי' רנ סי' ו.

7) ואף שחייב לשמח ביום טוב ואין שמחה אלא בבשר ויין, כתב בביה"ל לעיל (סי' תקכט סי' ד"ה כיצד) שעכשוו שאין בית המקדש קיים ואין לנו בשר שלמים, אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין, ומ"מ כתב שמצוה יש גם באכילת בשר, כיון שנאמרה בו שמחה.

סימן תקעג

שְׁבֻטָּה מְגֵלֶת תְּעִינִית

[משני' סי' ז]

אָבֵל לְפָנֵיהֶם וכו'¹.

1) וכן כתב השו"ע לקמן (סי' תרפו סי' א), ובמשני' שם (סי' א) כתב, שדעת הב"ח והפר"ח שאסור להתענות ביום שלפני חנוכה [חוץ ממקום שנהגו להתענות בו תמורת ערב ראש חודש, אך לכתחילה אין לנהוג כן], והביא שם, שלכל הדעות אסור לגזור בו תענית ציבור, וכן ביום לאחר חנוכה אין לגזור תענית ציבור, אף על פי שהיחיד מותר להתענות בו.

[משני' סי' ח]

צ"ו לְעִיל בְּסִימֵן תְּצַד סְעִיף ג' בְּמִשְׁנֵה בְּרוּךְ סְעִיף־קָטָן י"א.

2) שכתב השו"ע שם שאסור להתענות במוצאי שבועות, וביאר המשני' שהוא משום שכשחל שבועות בשבת היה יום זה כעין יום טוב, משום שהיו מקריבים בו את הקרבנות, ואם כן באסרו חג שאחר סוכות שלא שייך כל זה, מותר להתענות בו, אכן בשם הגר"א והב"י כתב שגם בו אין להתענות, וכן כתב המשני' לעיל (סי' תבט סי' יד) שהמנהג שלא להתענות בשום אסרו חג, ואפילו תענית יארצייט או חתן וכלה ביום חופתם, כתב הקצו"ש (סי' קג סי' ד) שנהגים שאין מתענים בשום אסרו חג [ולא רק אחרי שבועות שאסור מן הדין להתענות בו].

[משני' סי' ו]

וְצִין לְקַמֵּן סִימֵן תְּרַצוּ סְעִיף ח' וּבְמִגְן־אֶבְרָהָם שְׁס"ג.

3) שכתב השו"ע שם שמותר לישא אשה בפורים, דעת המג"א שם (סי' יח) שיש בזה משום אין מערבין שמחה בשמחה, ולכן כתב שיעשה החופה ביום י"ג אדר.

[משני' סי' ז]

וְהַיָּמִים שְׁבִין יוֹם־הַכְּפוּרִים לְסֻכּוֹת¹; אָבֵל בְּאֶקְרוֹ־חַג² וּבְט"ו בְּבָבֶל וּבְט"ו בְּשֶׁבֶת אֵינוֹ מְתַעֲנֶה³.

4) ואף לדעה זו שחתן מתענה בימים שבין יום הכיפורים לסוכות, כתב המטה אפרים (סי' תרכ"ב סי' ב) שמ"מ במקום צורך כגון חולה או תשוש, רשאי להקל בזה. ובטעם הדבר כתב באלף למטה שם (סי' ב), שאם הטעם לתענית חתן ביום חופתו הוא מחמת מחילת העונות, הרי בימים אלו שלאחר מחילת העונות ביום כיפור עד סוכות אין לחוש לעונות חדשים [כמובא במדרש תנחומא (פ' אמור סי' כב) שיום ראשון של סוכות הוא הראשון

חֲלֻבוֹת הַתְּעִינִית סִימָן תַּקְעָר תַּקְעָה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

וְקִאֲלִיָּהּ בְּקֵה קִצְדָד לְהַקְמִיר אַף בְּזֵה, עֵינֵן שְׁסִם⁴.

(4) שכתב (ס"ק ב) שגם בצרה שעברה צריך להשתתף עמו בצרתם, ועוד, הרי אם יאכל בצינעא יהיו פניו צהובות והרי זה כמו שאכל בפרהסיא.

[שעה"צ ס"ק ה]

דַּעֲבָדָא דְרַמִּי פִּי תַּמְרָא⁶.

(5) ראה חולין קי, א.

[משנ"ב ס"ק ח]

לְהַרְעִיב וְכוּ⁶.

(6) וכשהמונות מצויים אך היוקר האמיר מאד, כתב השערי תשובה (כאן, בשם הברכי יוסף) שאין זה נחשב שני רעבון, והוסיף, שמשמע אפילו אם התייקרו המנות בכפליים [והחכמת שלמה כתב שדין זה תלוי בנדון אם מתר באופן כזה לצאת לחוץ לארץ]. ואם אינו רעבון של כליה אלא מקצת אנשים רעבים ומקצתם שבעים, כתב הנצי"ב (העמק שאלה פ' ויגש בהערה, וצ"ע לזה גם בהעמק דבר בראשית מא, ג) שאין זה נחשב שני רעבון.

[משנ"ב ס"ק ט]

דְּצָרִיף הָאָדָם לְהַג צַעֲרֵי קַעְצָמוּי⁷.

(7) וכשיש גזירה המוטלת רק על מקצת הציבור, כגון שגורו במדינה מסוימת למיסי יהודים לצבא בעל כורחם, צידד האי"א (בוטשאטש, סי' רמ ס"ב) שאין זה כשני רעבון, כיון שאין רוב בני המקום ההוא בכלל הגזירה, שהרי אין הגזירה על הנשים והטף. אמנם, למעשה לא היקל בזה אלא בליל טבילה ויש גם כן הפוגה בביצוע הגזירה. וכשבעיר מסוימת יש הפוגה ובמקומות אחרים אין, צידד מתחילה להקל, אמנם למעשה כתב שכלל המקום או רובו הוא בכלל האחריות, והרי זה בעין רעבון במדינה ח'.

[משנ"ב ס"ק יב]

עַד שְׁתַּעֲבֹר [ב"ס]⁸, וְאִם לֹש לֹו בְּנִים מְחַלְלֵי שְׁבָח⁹.

(8) וגם מי שיש לו בנים אך אין לו בת, שעדיין לא קיים מצות פריה ורבייה, כתב לעיל (סי' רמ ס"ק מז) שמוחר בשני רעבון.

(9) וכתב בספרו שם עולם (בהקדמה), שמי שיש לו בנים שסרו מדרך ה' הרי זה גרוע בהרבה ממי שאין לו בנים כלל, וביאר שם (פט"ז) שכשהאצאיים מפירים את התורה אין להשי"ת נחת רוח מהם כי אם צער, וגם כבודו של האב מתחלל מאד על ידי זה, ובעולם הבא יהיה לו בוי"ק גדול שיצא ממנו בן ממרה ומכעיס להשם יתברך.

המשך מעמוד קודם

סִימָן תַּקְעָר

שְׁנוֹתַיִן בְּתַעֲנִית הַמְּקוֹם שְׂיָצָא וְשָׁחַלְף לְשָׁם

[משנ"ב ס"ק ט]

פְּרָאשׁ-חֲדָשׁ נִיסָן יְתַעֲבָה⁹.

שהג"ח קניבסקי ביאר שאף על פי שצריך תשובה, מ"מ ממעשה עשוי לומדים שהוא מצב שבו אפשר לעשות תשובה.

[משנ"ב ס"ק א]

הַמְּקוֹם שְׂיָצָא מִשָּׁם¹ וְכוּ', בְּשַׁעַת קְבֻלַּת הַתְּעִינִית² וְכוּ', כ' סִינָן קְפוּלִין וְכוּ³.

(1) וראה מה שכתב לעיל (סי' תסח ס"ק יד) בנדון זה.

(2) ומי שהיה במקום שהתחילו בו להתענות י"ג תעניות מחמת עצירת גשמים והלך למקום שלא מתענים בו, כתב הכף החיים (ס"ק ד) שצריך להשלים את כל הי"ג תעניות.

(3) ובזמנינו, כתב לעיל (סי' תקסו ס"ק ז) שאין תענית זו קבועה כל כך, שמתענים בה רק יחידים, ולכן קריאת 'יחל' בכ' סיון אינה רוחה בזמנינו את קריאת פרשת השבוע.

(9) ומי שאינו רגיל להתענות בראש חודש ניסן, כתב הנהר שלום (ס"ק ב) שלא יתענה בו ביום חופתו, משום שאיסור התענית מוכר בגמ' ואילו התענית ביום החופה אינה אלא מנהג מאידך, התורת חיים (ס"ד) רייק מרברי הדרכי משה (סי' תקפ אות א) שגם מי שלא רגיל להתענות בו מתענה בו ביום חופתו, וכן המנהג [וכן הביא הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ב סי' טז) שהמנהג הוא שחתן מתענה בו].

ולענין כלה האם מתענה בראש חודש ניסן, כתב התורת חיים (שם) שאין לה להתענות, משום שמעולם לא הותר לנשים להתענות בראש חודש, אמנם ראה הליכות שלמה (שם) שהמנהג שחתן וכלה מתענים בו [גם אם אינם מתענים ביום זה בכל שנה].

